

Jogi melléklet

A fogyasztóvédelmi jogharmonizáció 10 éve – II. rész

DR. FAZEKAS JUDIT – DR. SÓS GABRIELLA

3. A fogyasztóvédelmi intézményrendszer

Az anyagi és eljárásjogi rendelkezések lehető legteljesebb és leggyorsabb harmonizációja mellett a megfelelő szintű védelem megteremtése érdekében – a végrehajtás és felügyelet biztosítására – elengedhetetlenül szükséges a hatékony és korszerű fogyasztóvédelmi intézményrendszer kialakítása és működtetése.

A magyar fogyasztóvédelmi intézményrendszer úgymond három alappilléren nyugszik: állami intézményrendszer, helyi önkormányzatok, civil szervezetek. A hazai fejlődési tendencia mintájául e téren is a közösségi fejlődési vonal szolgált, melynek köszönhetően az utóbbi években kiemelt figyelemmel erősítették az önkormányzatok és a civil szervezetek részvételét, szerepét és súlyát a komplex intézményrendszer kialakítása érdekében.

A főbb vívmányok és a még előttünk álló feladatok áttekinthető ismertetése érdekében szükségesnek látjuk a három intézménycsoport szerkezetében és hatáskörében bekövetkezett változások külön alfejezetben történő ismertetését, röviden kitérve azon közösségi aspektusokra is, melyek a fejlődésben hajtómotor szerepet tölthettek be.

3. 1. Állami intézményrendszer

A fogyasztóvédelmi jog területén szinte minden államban megfigyelhető tendencia, hogy a komplex intézményrendszer gerincét az állami szervezetrendszer alkotja. Bár nem vitathatóan az utóbbi évtizedekben, illetve években – államonként változó mértékben, intenzitással és sebességgel – megkezdődött egyfajta egyensúlyi állapot kiépítése az állami intézményrendszer és a civil szervezetek, helyi önkormányzatok között elsősorban a hatáskörök tekintetében. E fejlődési tendencia – a közösséghez, illetve a tagállamokhoz hasonlóan – hazánkban is világosan kimutatható, annak ellenére, hogy a fő szerep ma is az állami intézményrendszert illeti.

Az állami intézményrendszer – mint összefoglaló fogalom – több elemet is magában rejt, úgymint különösen a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség és területi felügyelőségek, a piacfelügyeleti szervek, Gazdasági Versenyhivatal. E szervek közül kétségtávol a legnagyobb feladat a mai napig a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségre és a területi felügyelőségekre hárul.

* A tanulmány a *Fogyasztóvédelmi Szemle* 1. évfolyam 1. számában megjelent cikk kibővített változata.

Dr. Fazekas Judit, egyetemi tanár, helyettes államtitkár, Igazságügyi Minisztérium.

Dr. Sós Gabriella doktorandusz, Miskolci Egyetem Európai Jogi és Nemzetközi Magánjogi Tanszék.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség²⁸ – mint önálló hatáskörrel és feladattal rendelkező központi hivatal – és a területi felügyelőségek felállítása a rendszerváltást követően valósult meg, azonban szükségesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy az anyagi és eljárásjogi jogfejlődéshez hasonlóan a fejlődés nem minden előzmény nélkül valósult meg. Jogelődje, ezzel kiindulási alapja az Országos Kereskedelmi és Piaci Főfelügyelőség volt,²⁹ mely hatáskörét tekintve bizonyos szempontból tágabb, bizonyos szempontból szűkebb körű jogositványrendszerrel bírt.³⁰ A főfelügyelet hatásköre a jelenleg hatályos állapothoz képest azonban korlátozott volt, mivel az Országos Kereskedelmi és Piaci Főfelügyelőség jogutódjaként csak a kereskedelmi tevékenységek és egyes szolgáltatások ellenőrzésére volt hivatott.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségre és a területi felügyelőségekre vonatkozó jogszabályi háttérrel – ezzel a feladat- és hatáskört – is érintette a Fgytv. elfogadása, melyet követően az Fgytv.-ben foglalt felhatalmazás alapján a kormány rendeletben – 88/1998. (V. 8.) korm. rendelet a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség szervezetéről, feladat- és hatásköréről, valamint a fogyasztóvédelmi bírság felhasználásáról – szabályozta a felügyelőségek rendszerét, hatáskörét.

Az anyagi jogi jogfejlődés vonalát követve a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség feladatkeretét – az egységes állami pénz- és tőkepiaci felügyeletről szóló jogszabállyal összhangban – a *pénzügyi szolgáltatások*, illetve a *kölcsönszerződések*, a *biztosítási szerződések*, valamint a *közüzemi szerződések* tekintetében felmerülő bejelentések megvizsgálására is ki kellett terjeszteni. A törvény a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget feljogosítja arra, hogy bármely, a fogyasztókat érintő ügyben vizsgálatot folytasson, és a fogyasztóvédelmi rendelkezések megsértése esetén fogyasztóvédelmi bírságot szabjon ki. Ugyanakkor hatásköre nem érintheti a jogszabály alapján más szerv hatáskörébe utalt fogyasztóvédelmi feladat- és hatásköröket.

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség 2003. évi tevékenységének egyik számottevő feladatát a szervezet átalakítása jelentette. A szervezeti változásokat a jogszabályi módosulások, a piacfelügyeleti tevékenység erőteljes fejlesztése, a kormány fogyasztóvédelmi politikájának alakulása, az EU-val való konformitás elérésének célja egyaránt motiválták.

A közösségi és tagállami intézményi struktúra összefonódására, együttműködésére, egyáltalán a csatlakozásra való felkészítésre kitűnő például szolgál a termékbiztonság területén jelenleg is működő átfogó, többszintű intézményrendszer. Ennek keretében a közösség területén működő RAPEX rendszer működési elveinek megfelelően kialakításra került a kelet-közép-európai régió csatlakozó országait tömörítő TRAPEX rendszer, valamint e szervekhez kapcsolódó pontként hazánkban létrehozták a Központi Piacfelügyeleti Információs Rendszerrel. Ezzel kellő időt és lehetőséget biztosítottak hazánk állami intézményrendszerének arra, hogy úgymond a „tagállami működési mechaniz-

²⁸ A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendelt ségű szervek feladat- és hatásköréről szóló 1991. évi XX. törvény 72 §-ban foglaltaknak megfelelően a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségről szóló 95/1991. (VII. 23.) korm. rendelet alapján került felállításra.

²⁹ A teljesség érdekében meg kívánjuk említeni, hogy e szerv mellett több minisztériumnak is saját minőség-ellenőrző szerv állt rendelkezésre, valamint a fogyasztók érdekeinek védelmét a Fogyasztók Országos Tanácsa is jelentős mértékben elősegítette.

³⁰ Hatáskörében vizsgálta a gazdasági verseny korlátozására, kizárására vonatkozó megállapodásokat, a gazdasági erőfölénnyel való visszaélést, a központi készletekkel, állami tartalékokkal való gazdálkodást, a központi piac-felügyeleti intézkedések végrehajtását, gyakorlati érvényesülését, az áruk eredetét, szakszerű tárolását, kezelését, felhasználását, csomagolását, az áruk és szolgáltatások minőségére vonatkozó előírások betartását, illetve azok értékelési körülményeit, az áruk és szolgáltatások elszámolásának módját, a kiállított számla helyességét, a minőség és az alkalmazott ár összhangját, a fogyasztói panaszok intézésének rendjét, felügyelte a kereskedelmi üzletszabályok betartását.

must” megtanulva már felkészült rendszerrel lépünk a közösségi termékbiztonsági rendszerbe.

A RAPEX rendszer hatályos szabályait az általános termékbiztonságról szóló 2001/95/EK irányelv tartalmazza azzal a megkötéssel, hogy a 2001-es irányelv elődjét, a 92/59/EGK irányelvet 2004. január 15-i hatállyal helyezte hatályon kívül. A RAPEX rendszerhez való csatlakozás előfeltétele a hazai szabály- és intézményi rendszer összehangolása a RAPEX rendszert közösségi szinten szabályozó 2001/95/EK irányelv rendelkezéseivel. Többek között ennek érdekében is vált szükségessé az áruk és szolgáltatások biztonságosságáról és ezzel kapcsolatos piacfelügyeleti eljárásról szóló 79/1998. (IV. 29.) számú korm. rendelet átfogó módosítása, kiegészítése, melyet a 33/2004. (III. 8.) korm. rendelet valósított meg, hatályos a csatlakozásról szóló nemzetközi szerződést kihirdetéséről szóló törvény hatályba lépésétől. A módosítás alapján a hatályos kormányrendelet biztosítja piacfelügyelet hatékonyabb ellátását, valamint a megfelelő szintű részvétel feltételeit a RAPEX rendszerben. A RAPEX rendszerrel hazánk a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségen keresztül tartja a kapcsolatot.

A közösség területén működő RAPEX rendszer mintájára 1999-ben kilenc kelet-közép-európai ország – Bulgária, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Románia, Szlovákia, valamint a megfigyelői státusszal rendelkező Szlovénia – részvételével alakult meg a TRAPEX. Csehország, Ciprus és Málta csatlakozását követően jelenleg 12 tagországot tömörít. A TRAPEX célja – a RAPEX rendszer céljaival összhangban – az, hogy a fogyasztók életének, egészségének és biztonságának védelme érdekében a forgalomban lévő veszélyes termékek – élelmiszerek és nem élelmiszer jellegű termékek egyaránt – jelenlétére haladéktalanul felhívja a figyelmet a gyors és hatékony intézkedés lehetőségét teremtse meg.

Működési mechanizmusa a RAPEX rendszerhez hasonlóan a piacfelügyeleti hatóságok által szolgáltatott információkon alapul. Amennyiben a tagállam illetékes piacfelügyeleti, illetve egyéb hatósága gyanús terméket észlel a piacon, haladéktalanul mintát vesz, melyet laboratóriumban megvizsgál. A veszély foka és a vizsgálat eredménye meghatározza a szükséges, illetve lehetséges intézkedések körét. Ha fennáll a lehetőség, hogy a veszélyes termék más tagország piacán is felbukkan, akkor a veszélyt észlelő tagország kapcsolattartóján keresztül a TRAPEX rendszer segítségével riasztja a többi tagországot. A riasztás alapján valamennyi tagország megkísérli a veszélyes termék felkutatását és forgalomból való eltávolítását, melynek eredményéről, illetve eredménytelenségéről haladéktalanul értesíti a TRAPEX rendszert.

A magyar fogyasztói intézményrendszer jelentős eredményeként könyvelhető el, hogy a TRAPEX rendszer koordinációs titkárságának, a rendszer hatékony működéséért felelős központi szervezeti elem feladatainak ellátására a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőséget kérték fel.

A hatékony termékbiztonsági rendszer megteremtését hivatott elősegíteni a közösségi RAPEX, a kelet-közép-európai TRAPEX rendszerhez hasonlóan működő, hazánk területén tevékenykedő Központi Piacfelügyeleti Információs Rendszer, röviden KPIR.

A KPIR működésének főbb szabályait a piacfelügyeleti eljárásról szóló kormányrendelet szabályozza. Ennek megfelelően tájékoztatási kötelezettség terheli valamennyi fogyasztóvédelmi feladat- és hatáskörrel rendelkező szervet, akik kötelesek a tudomásukra jutott tények vagy körülmények alapján haladéktalanul tájékoztatni a főfelügyelőséget mindazon árukról vagy szolgáltatásokról, amelyek nem felelnek meg a biztonságossági követelményeknek. A következő lépésben a főfelügyelőség a tájékoztatás, bejelentés alapján haladéktalanul tájékoztatja a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező felügyelőséget, területi gazdasági kamarát, vámhatóságot, vagy ha az ügy más szerv hatáskörébe tartozik, megkeresi az eljárásra jogosult egyéb hatóságot annak érdekében,

hogy a piacfelügyeleti ellenőrzést az érintett termék vonatkozásában haladéktalanul le lehessen folytatni. Ezt meghaladóan kötelező a piacfelügyelettel kapcsolatos dokumentációt a KPIR rendszerben feldolgozni, az adatokat a nyilvántartásba rögzíteni. Ennek segítségével a piacon található potenciálisan vagy ténylegesen veszélyes termékek ellen hatékony védekezési lehetőség nyílik nemcsak a piacfelügyeleti szervek előtt, hanem a nyilvánosságon keresztül a fogyasztók és érdekeiket védő civil szerveződések előtt is.

A KPIR rendszer funkcióját csak akkor képes maradéktalanul betölteni, ha az érintett állami szervek megfelelő hatékony kommunikációs kapcsolatot építenek ki. Az erre vonatkozó együttműködési megállapodásrendszert az érintett szervek még 2001-ben kidolgozták és aláírták.³¹

3. 2. Helyi önkormányzatok³²

Az önkormányzatok jelenlegi szerepét, illetve a szükségesnek mutató változások bemutatását megelőzően szükséges rögzíteni, hogy hatékony és kellően gyors fogyasztóvédelmi intézményrendszer az önkormányzatok szerepvállalása nélkül nem képzelhető el. A fogyasztói aggályokat és problémákat leggyorsabban és leghatékonyabban a fogyasztókhöz legközelebb eső igazgatási szinten, azaz az önkormányzatok segítségével lehet orvosolni, illetve megnyugtatóan rendezni.

E szemlélet érvényesült – kimondatlanul is – a szocializmus idején, amikor is a helyi önkormányzatok jogelődei olyan feladat- és hatáskör birtokában voltak, melynek segítségével lehetőségük nyílt – egyben kötelezetté is váltak – a fogyasztói problémák megnyugtató rendezésére. A rendszerváltást követően az új önkormányzati rendszerben azonban az önkormányzatok elvesztették azon hatáskörüket, mely alapján a fogyasztói problémákkal való foglalkozás is tevékenységi körükbe tartozott. Természetesen a kialakult helyzet igazi vesztese a tudatos fogyasztói magatartás tanúsítására sajnos akkor még képtelen magyar fogyasztó volt, aki kénytelen-kelletlen vette tudomásul, hogy az új önkormányzat e problémákkal és kérdésekkel nem kíván foglalkozni. A problémát kiváloán szemlélteti a közüzemi díjak megállapításával kapcsolatos helyzet. A közüzemi díjak megállapítására az önkormányzat jogosult, aki elméletileg ezen árak megállapítása során egyszerre vette volna figyelembe saját tulajdonosi és a lakosság fogyasztói érdekeit. Ez értelemszerűen érdekelletét szült volna, azonban mivel az önkormányzatok a jogszabályi háttérnek köszönhetően nem rendelkeztek fogyasztóvédelmi hatáskörrel, nem vették figyelembe a fogyasztók érdekét. Ez azonban csak azt eredményezte, hogy a fogyasztók – vagyis a lakosság – lényegében eltávolodott attól az intézménytől, az önkormányzattól, melynek feladata alapvetően a polgárok „kiszolgálása.”

³¹ A termékbiztonság hatékony többszintű – RAPEX, TRAPEX, KPIR – intézményrendszerének ismeretése során elengedhetetlen feladat, hogy a termékbiztonság területén tevékenykedő szakembereket tömörítő PROSAFE-t – Product Safety Enforcement Forum of Europe, azaz Európai Termékbiztonsági Végrehajtó Fórum – is az elemzés hatóköre alá vonjuk. A PROSAFE egy olyan 1990-ben alakult szakmai szervezet, melyet a nem élelmiszer jellegű fogyasztási cikkek biztonságával foglalkozó elismert szakemberek alakítottak ki. Céljük egy magas szintű fórum megeremtése, amelynek keretében elősegíti a jogi szabályozás hatékony és fair érvényesítését. Ennek keretében teret enged a piacfelügyeleti szakértőknek információgyűjtésre, az információk cseréjére, az intenzív kapcsolatépítésre, piac-ellenőrzési módszerekkel összefüggő útmutató készítésének, a piacfelügyeleti hatóságok névjegyzékét készíti el. A szervezet az utóbbi években vált nyitottá a kelet-közép-európai régió tagjelölt, és már a termékbiztonsági szabályanyagot nagyrészt harmonizált országai előtt. Ennek köszönhetően a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség 2000 novemberében a PROSAFE római ülésén a régióból elsőként csatlakozott a szervezethez.

³² Jelen alfejezet alapjául szolgált Ritter Tamásné dr. A civil és önkormányzati fogyasztóvédelem együttműködése c. tanulmánya. (Elérhető: <http://www.fvf.hu/fvf.php3?page=2003021402> (2003. 03. 18.)

E társadalmi és jogpolitikai – és egyben szociológiai – helyzetet kellett a jogharmonizáció tíz éve alatt a megváltozott igényeknek megfelelően átalakítani.

Az első változást ennek érdekében az Fgytv. hatálybalépése hozta, mely 44. §-ban három csoportra bontva határozta meg az önkormányzatok képviselő-testületeinek fogyasztóvédelmi feladatait. Ennek alapján a helyi önkormányzatok kötelesek elősegíteni a fogyasztók önszerveződéseit, a fogyasztóvédelmi társadalmi szervezetek helyi érdekérvényesítő tevékenységét; önkéntesen, a kamarával történő megállapodás alapján részt vállalhatnak a békéltető testület működtetésének feladataiból; a lakosság igényeitől függően fogyasztóvédelmi tanácsadó irodát működtethetnek. E mellett rögzíti az Fgytv., hogy a képviselő-testület és a jegyző fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatait külön jogszabályok határozzák meg.

Az Fgytv.-vel összhangban a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 8. § (5) bekezdése szerint a települési önkormányzat feladatai körében támogatja a lakosság önszerveződő közösségeinek a tevékenységét, együttműködik e közösségekkel: tehát a helyi önkormányzatok támogathatják a fogyasztói érdekek képviseletét ellátó társadalmi szervezeteket, azok képviselőjének tanácskozási jogot adhatnak – tevékenységi körüket érintő – napirendek tárgyalásakor a képviselő-testület, illetve annak bizottsága ülésén. Lehetőség van arra is, hogy ilyen társadalmi szervezet képviselőjét a képviselő-testület bizottsága tagjának is megválassza. A Fgytv. alapján fogyasztói érdekek képviseletét ellátó társadalmi szervezet magánszemélyek által az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján létrehozott társadalmi szervezet, illetve ezek szövetsége, ha az alapszabályban meghatározott célja a fogyasztók érdekeinek védelme, e célnak megfelelően legalább két éve működik és magánszemély tagjainak száma legalább ötven fő.

A jelenleg hatályos szabályozás alapján a képviselő-testület fogyasztóvédelmi feladata elsősorban a közüzemi szolgáltatások terén jelentős. Így például a közüzemi szolgáltatások területén ármegállapítási jogkörrel rendelkezik, illetve ellenőrzi a közüzemi szolgáltató által alkalmazott árképzést.³³ E mellett együttműködik a fogyasztóvédelmi intézményekkel és érdekképviseleti szervekkel, valamint gondoskodik a lakossággal való kapcsolattartásról. Ennek keretében szervezeti és működési szabályzatában határozza meg, hogy mely önszerveződő közösségek, fogyasztóvédelmi szervezetek képviselői vehetnek részt tanácskozási joggal a képviselő-testület és bizottságai ülésein. Fontos feladat a fogyasztói alapjogként kezelt oktatás megfelelő biztosítása is elsősorban az alapfokú oktatási intézményekben – melyek működtetésért az önkormányzat felelős –, de e mellett az iskolarendszeren kívüli hatékony oktatás is kiemelkedő feladatot jelent egy-egy önkormányzat életében.

Lényeges fogyasztóvédelmi szerepet lát el a települési önkormányzat jegyzője a fogyasztók érdekeinek védelmében, ugyanis a fogyasztóvédelem körében több fontos hatósági jogosítvánnyal rendelkezik. Különösen indokolt kiemelni, hogy a jegyző ellenőrzi, hogy az egyéni vállalkozó tevékenysége megfelel-e a vállalkozói igazolványban foglaltaknak.³⁴ Ennek keretében törvényben meghatározott esetben megtiltja a vállalkozási tevékenység folytatását.³⁵ E mellett kivizsgálja a hozzá érkező lakossági panaszok

³³ A közüzemi szolgáltatások díjának megfelelő megállapítása, illetve az árképzés módjának megfelelő szintű kommunikálása elengedhetetlenül fontos feladata az önkormányzatoknak, vagyis a képviselő testületeknek. Az utóbbi hónapok botrányai rávilágítottak arra, hogy amennyiben a képviselő-testületek e feladatukat nem veszik kellően komolyan, úgy az súlyos problémákhoz, akár polgári engedetlenséghez, illetve politikai erő elvesztéséhez is vezethet. Ne feledjük, a kiindulópont egy alapvetően fogyasztói igény és érdek nem megfelelő kezelése.

³⁴ 1990. évi V. törvény 7. § (2) és (4) bek.

³⁵ 1990. évi V. törvény 14. § (2) bek.

kat, illetve biztosítja az akadálymentes kommunikációt az önkormányzat és a fogyasztói intézményrendszerbe tartozó egyéb szervek között.

A fogyasztói jogok érvényesítésében lényeges a helyi önkormányzatok és a kamarák együttműködése. A helyi önkormányzatok – önkéntes és a kamarával történő megállapodás alapján – részt vállalhatnak a békéltető testület működésének feladataiból, helyiséget biztosíthatnak a fogyasztói érdekek képviselését ellátó helyi szerv számára a különböző tanácskozásaihoz, jogszabályokkal, szakirodalommal segíthetik a fogyasztóvédelmi társadalmi szervezet munkáját. Lakossági igény esetén fogyasztóvédelmi tanácsadó iroda működtethető. A tanácsadás feladatait az irodában elláthatja fogyasztóvédelmi társadalmi szervezet tagja, felkért szakértője. Ilyen szakértő lehet a polgármesteri hivatal köztisztviselője is.

3. 3. Civil szervezetek

A civil szervezetek térhódítása – a fogyasztóvédelmi jogi jogfejlődéssel párhuzamosan – szintén a rendszerváltást követően indult meg. Bár vitathatatlanul e tárgykörben is találhatunk jelentős és hatékony előkép intézményeket, a civil érdekképviselői szervezetek a csatlakozást megelőző jogharmonizáció időszakában foglalták el megérdemelt helyüket a fogyasztóvédelmi intézményrendszerben. A fejlődés rövid bemutatása érdekében a teljesség igénye nélkül vázoljuk azokat a legjelentősebb szervezeteket, melyek a csatlakozást követően még dominánsabb szereplőként láthatják el feladataikat mind hazai, mind közösségi viszonylatban.

Jelenleg hazánkban 20-22 civil fogyasztóvédelmi szervezet tevékenykedik. Közülük tizenegy volt a Fogyasztóvédelmi Egyesületek Országos Szövetségének, a FEOSZ-nak az alapító tagja, illetve mintegy 13 működteti a fővárosi Civil Fogyasztóvédelmi Fórumot (CFF).

A magyarországi civil fogyasztói szervezetek – az általánosan elfogadott álláspont szerint – többféleképpen csoportosíthatók.

Működési területük és szervezettségük alapján megkülönböztetünk országos szervezeteket – mint például az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület (OFE), a Társadalmi Egyesületek Szövetsége (TESZ), illetve a Lakásszövetkezetek és Társasházak Országos Szövetsége (LOSZ) –, más szervek – mint amilyen Székesfehérvári Fogyasztóvédelmi Egyesület – pedig egy meghatározott szűkebb régióban fejtik ki tevékenységüket. Egyes szervek székhelyükön kívül élő fogyasztók problémáit is orvosolják, mint például az INDRÁ Biztosítottak Országos Érdekvédő Egyesülete.

Szakosodottság alapján is csoportosíthatók a civil szervezetek, amikor is a csoportbontás alapja az, hogy mely fogyasztói réteg érdekeit kívánják képviselni – a Mozgássérültek Országos és Budapesti Szervezete, vagy a Lakásszövetkezetek és Társasházak Érdekképviselői Szövetsége –, a fogyasztókat valamilyen minőségükben akarja képviselni – például a Magyar Energiafogyasztók Szövetsége –, illetve úgymond általános szervként működik, azaz szinte minden fontos témakörrel egyszerre foglalkozik, mint az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület.

A Fogyasztóvédelmi Egyesületek Országos Szövetsége³⁶ – melyet az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület kezdeményezésére tizenegy szervezet alapított³⁷ – négy éve

³⁶ Továbbiakban: FEOSZ.

³⁷ Az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület, az INDRÁ Biztosítottak Országos Érdekvédő Egyesülete, a Társadalmi Egyesületek Szövetsége, a Lakásszövetkezetek és Társasházak Országos Szövetsége, a Lakásszövetkezetek és Társasházak Érdekképviselői Szövetsége, a Mozgássérültek Országos és Budapesti Szervezete, az Adófizetők Országos Szövetsége, a Magyar Autóklub, az Európai Integrációs Egyesület, a Magyar Energiafogyasztók Szövetsége, a Magyarországi Biztosítottak Egyesülete.

látja el a magas szintű szakmai összefogás biztosításával együtt járó feladatokat. A szakma és a fogyasztók érdekében létrehozott szövetség a hazai és nemzetközi közös fellépés alkalmas eszköze, beleértve a magyar és az EU fogyasztóvédelmi politika formálásához való hozzájárulást.

A szövetség feladata a hazai civil fogyasztóvédelmi kultúra, szakma, tudomány fejlesztése, ezen túlmenően a civil fogyasztóvédelmi szervezetek érdekeinek képviselése, az együttműködő, azonos érdekű szervezetekkel való egységes fellépés biztosítása.

A fővárosi közüzemi és társasházi gondokkal foglalkozó Civil Fogyasztóvédelmi Fórum, mint a Fővárosi Önkormányzat egyik állandó partnere elsősorban a főváros lakosságának közüzemi problémáival foglalkozik. Tagjait a lakásszövetkezeteket és társasházakat tömörítő szervek³⁸ és a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség delegáltjai alkotják.

Magyarországon a két előbb említett szövetség után a legnagyobb – meglátásunk szerint az egyik legjelentősebb tevékenységet kifejtő – civil fogyasztóvédelmi szervezet 1982-ben alakult, a Fogyasztók Országos Tanácsának jogutódjaként.

Politikai pártoktól támogatást nem kapott, országgyűlési képviselőket nem állított, nem támogatott és a jövőben sem fog. Az egyesület célja: a fogyasztók általános – így e minőségben állampolgári jogainak – védelme.

Tevékenysége során közreműködik a fogyasztóvédelmi politika kidolgozásában, és figyelemmel kíséri annak érvényesülését, elősegíti a fogyasztók érdekeit figyelembe vevő jogszabályalkotást, közreműködik a hatósági ár megállapításában. Ezen túl képviseli és védi a fogyasztókat állami, társadalmi és gazdasági szervek, szervezetek előtt, kapcsolatot épít és tart fenn a hazai és nemzetközi szervezetekkel, intézményekkel. A hatékony igényérvényesítés jegyében a fogyasztók széles körét érintő ügyekben pert kezdeményezhet, valamint kiemelkedő feladatot lát el a fogyasztók oktatása és tájékoztatása terén, melynek keretében szinte valamennyi megyében ingyenes tanácsadó irodát működtet.

Az OFE időközben nemzetközileg mind ismertebbé és elismertebbé vált – három kontinens nagy fogyasztóvédelmi konferenciáinak állandó meghívottja, a Consumers Internationalnak, a fogyasztóvédelmi világszervezetnek, majd 1999 végén már az Európai Unió civil fogyasztóvédelmi szövetségének, a BEUC-nak is tagja lett.

INDRA Biztosítottak Országos Érdekvédő Egyesülete – melynek taglétszáma már meghaladja a 800-at – évente mintegy 400-450 biztosított hatékony képviselést látja el 1993 óta.

A Lakásbérlet és Lakók Egyesülete kiemelten közhasznú érdekvédelmi tevékenységet folytató szervezet jogsegélyszolgálatot, tanácsadói tevékenységet és magas szintű érdekvédelmet biztosít a lakásbérlet és lakók számára.

A Lakásszövetkezetek és Társasházak Országos Szövetsége több mint 330 ezer lakásszövetkezeti és társasházi lakástulajdonost tömörítő házközvetítő szervezetek érdekképviselőként működik. A lakásszövetkezetek, társasházak részére a villamos és gázenergia, a közműves vízszolgáltatás és csatornázás, távhőszolgáltatás, kommunális háztartási hulladékkezelési szolgáltatás, pénzintézeti szolgáltatás és az építőipari építési,

³⁸ A Bérletkészek Megvásárlók Országos Szövetsége, az INDRA Biztosítottak Országos Érdekvédő Egyesülete, a CERBERUS Társasházkezelő Klubok Országos Szövetsége, a Lakásszövetkezetek és Társasházak Országos Szövetsége, a Lakásszövetkezetek és Társasházak Érdekképviselői Szövetsége, a Lakásbérlet és Saját Tulajdonukban Lakók Országos Érdekképviselője, a Létminimum Alatt Élők Társasága, a Mozgássérültek Országos és Budapesti Szervezete, az Adófizetők Országos Szövetsége, az Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület, Nyugdíjasok Országos Szövetsége, a Magyar Energiafogyasztók Szövetsége, Nagycsaládosok Országos Egyesülete.

karbantartási és felújítási szolgáltatás területén nyújt hatékony védelmet és érdekképviseletet.

A Magyarországon működő Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetek – melyek száma eléri a 250-et – érdekképviseletét az Általános Fogyasztási Szövetkezetek Országos Szövetsége (ÁFEOSZ) látja el. Különös jelentőségét az is biztosítja, hogy hazánkat e szervezet képviseli az EURO-COOP-ban.

A civil szervezetek működésének biztosítására több forrás áll rendelkezésre. Például a 2003. évi költségvetésben 60 millió Ft-ot különített el erre a célra, mely kiegészül a fogyasztóvédelmi bírságbevételek 30%-ával. Tevékenységükhöz pályázat útján is jelentős segítséget kaphatnak. 2001-ben például mintegy 88 millió forint pályázaton elnyert támogatással egészíthették ki költségvetésüket.

A növekvő támogatás egyrészt lehetővé teszi, hogy a meglévő szervezetek megerősödjenek, s lényegesen javuljon a fogyasztók tájékoztatása, hogy élni tudjanak a törvényekben és jogszabályokban részükre biztosított érdekérvényesítő lehetőségekkel, például a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényben biztosított közérdekű keresetindítás jogával és a gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvény módosításával 2001. március 1-jétől biztosított ügyféli jogosultsággal.

A kormányzat elsődleges célja, hogy e civil szervezetek hatékony munkáját még inkább elősegítve biztosítsa, hogy a fogyasztóvédelmi intézményrendszerben e csoport is kellő súllyal szolgálhassa a fogyasztók érdekeinek védelmét.

3. 4. Kihívások és feladatok

A csatlakozás egyik legnagyobb kihívása, hogy az egyre hatékonyabban és nemzetközi szinten is elismertebben működő hazai komplex intézményrendszer képes legyen megfelelő kapcsolatot kiépíteni és fenntartani a közösségi fogyasztóvédelmi intézményrendszerrel.

A közösségi fogyasztóvédelmi intézményrendszer összetett, több elemből álló gépezet. A gépezetben valamennyi már jól ismert közösségi szerv – Európai Parlament, Európai Tanács, Miniszterek Tanácsa, Európai Bizottság, Európai Bíróság, Számvevőszék – szerepet kap, melyek rendszerét egy sor egyéb szerv tevékenysége egészíti ki. Jelen tanulmány keretében csak a téma átfogó ismertetéséhez elengedhetetlenül szükséges intézményeket kívánjuk néhány szóban bemutatni – Európai Parlament, Miniszterek Tanácsa, Bizottság –, elsősorban arra koncentrálva, hogy a csatlakozást követően hazánkat képviselő intézmények milyen szerepet játszanak ezek életében.

A közösségi jogfejlődést áttekintve egyértelműen körvonalazódik az Európai Parlament szerepének erősödése. Tekintettel arra, hogy a parlament az egyetlen közvetlenül, az európai állampolgárok által választott szerv, így szerepe egyre inkább felértékelődik. Éppen ezzel magyarázható, hogy a 2004-ben esedékes európai parlamenti választások szinte minden csatlakozó államban az érdeklődés központjában állnak. Kérdésként merülhet fel, hogy vajon miért lehet ez fontos a fogyasztói politika szemszögéből, vagyis milyen szerepet játszik az Európai Parlament a fogyasztói politika alakításában.

Feladatai közül kiemelendő jogalkotási tevékenysége, melynek keretében több tárgykörben – így a fogyasztóvédelem területén is – a tanáccsal közösen hoz másodlagos jogforrásokat. Tekintettel arra, hogy a fogyasztóvédelem közösségi szabályozása elsősorban irányelveken, méghozzá a parlament és a tanács által közösen elfogadott irányelveken alapul, így ennek keretében jelentős szerepet gyakorol a közösségi jogszabályi háttér alakítására. Ezen túlmenően ellenőrzési jogot gyakorol a Bizottság felett, mely többek között felel a közösségi fogyasztópolitika hatékony végrehajtásáért és érvényre juttatásáért is. Valamint a parlament dönt a közösségi költségvetésről, ezzel határozza meg a közösség tevékenységének anyagi háttérét.

A csatlakozást követően hazánkat huszonnégy képviselő reprezentálja az Európai Parlamentben, akik közül néhányan a fogyasztópolitika területén is fontos befolyással bíró parlamenti bizottságokban fejthetik ki tevékenységüket. Az előzetes tervek szerint változások várhatók a bizottsági struktúrában is. A jövőben – a társadalmi, szociális és gazdasági környezet hatására – kiemelt figyelmet szánnak az élelmiszer-biztonságnak, melynek letéteményese a Környezetvédelmi, Egészségügyi és Élelmiszer-biztonsági Bizottság, míg a fogyasztóvédelmi és a belső piacokkal kapcsolatos kérdések együtt alkotnak majd minden bizonnyal egy bizottságot. A fogyasztói érdekek minél sikeresebb képviseletéhez elengedhetetlen lesz egyrészt a (részben) átrendeződő struktúra és erőviszonyok megértése, másrészt a fogyasztópolitika működési mechanizmusának ismerete, harmadrészt az egyes érdekképviseleti taktikák hatékony alkalmazása. Ez mindenképpen megkívánja, hogy az érintett bizottságokban helyet foglaló magyar képviselők megfelelő információkkal felvértezve végezzék tevékenységüket, melyben kiemelkedő segítséget tud nyújtani mind a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség, mind a kiemelt civil szervezetek, mind a fogyasztóvédelem hazai elméleti és gyakorlati szakembergárdája. Meggyőződésünk, hogy a hatékony kommunikáció segítségével a parlamenti képviselők felelősségteljes munkájukat valóban helytálló ismeretek alapján fogják végezni.

Ami a Miniszterek Tanácsát illeti – tekintettel arra, hogy az a tagállamok szakminisztereiből áll – a fogyasztóvédelmi intézmények szerepét itt is a háttérmunka, az előkészítés és a megfelelő információáramlás kivitelezésében látjuk. Az éppen érintett szakminiszter és a munkáját segítő politikai és szakmai tanácsadó csoport megfelelő információval való felvértezése kulcsmomentum lehet a tanács elsődleges feladatát képező döntéshozatal, illetve jogalkotás területén.

Részben hasonló, részben más típusú feladatok várnak a hazai intézményrendszerre a bizottság, illetve a közösségi fogyasztópolitikáért elsődlegesen felelős DG SANCO tekintetében. Hasonló annyiban, hogy a háttér-információk biztosítása itt is létfontosságú. Eltérő viszont abban, hogy az Európai Parlamenttel és a Miniszterek Tanácsával ellentétben a Bizottság, illetve annak funkcionáriusai kizárólag a közösségi érdekek alapján végzik tevékenységüket. Vagyis az előzőekhez képest más típusú érdekérvényesítési és befolyásolási technikák alkalmazása válhat szükségessé. Ezzel összhangban a főigazgatóság hivatali apparátusának alapvető feladata a Bizottság munkájának elősegítése, melynek fő összetevője az egyes döntések megfelelő szintű előkészítésével járó munkálatok elvégzése, illetve a döntések végrehajtásával járó kötelezettségek teljesítése.

A főigazgatóság élén biztos áll, székhelye Brüsszelben található. A biztos munkáját a kiterjedt hivatali apparátuson belül egy kabinet segíti, melynek élén kabinetfőnök áll, akinek elsődleges feladata a főigazgatóság vezetésével kapcsolatos mindennapi teendők ellátása, koordinálása és ellenőrzése. A kabinet zavartalan működéséért a kabinetfőnök helyettes felel, akinek feladatköre meglehetősen széleskörű.³⁹

³⁹ A kabinet tagjai *Michael Scannel*, *John Bell*, *Angela Bardenhewer* és *Martin Territt*. Közöttük is nagyfokú feladat- és munkamegosztás érvényesül. A posztok fontossága, az általuk végzett tevékenység rövid ismertetésével kívánunk rámutatni arra, hogy amennyiben esetleg egy magyar származású funkcionárius kerül e jelentős pozícióba, akkor a megfelelő szintű szakmai felkészítéssel és háttérmunkával a fogyasztóvédelmi intézményrendszer jelentősen hozzájárulhat a fogyasztói érdekek érvényesítéséhez. Michael Scannel hatásköre az élelmiszer-biztonsági kérdésekre, a mezőgazdaság és halászat problémáira, valamint az Élelmiszer- és Állat-egészségügyi Hivatallal kapcsolatos feladatokra terjed ki. John Bell felel a költségvetésért, a közegészségügyért, az adminisztratív reform végrehajtásáért, a fejlesztéssel, bővítéssel és régiópolitikával kapcsolatos kérdésekért. Angela Bardenhewer feladata az Európai Parlamenttel való kapcsolattartás, a jogi ügyek intézése, az ombudsmanhoz érkezett beadványok kezelése, illetve az intézményi renddel kapcsolatos problémák megoldása. Végül Martin Territt felel a kutatás, az oktatás területéért, valamint a sajtószóvivőkkel is ő tartja a kapcsolatot.

A főigazgatóság elsődleges feladata (152. cikk) a fogyasztóvédelmi jogalkotás előkészítése és felügyelete. Ezen túl e főigazgatóság felelős a piacfelügyelettel, a termékbiztonsággal kapcsolatos feladatok ellátásáért, a fogyasztóvédelmi és egészségügyi kérdésekkel foglalkozó szakértői bizottságok működtetéséért. Jelentős szerepet tölt be a fogyasztóvédelmi politika más politikákban történő integrálása során, valamint a fogyasztók egészségét veszélyeztető kockázati tényezők felismerésében és kezelésében. Végül nem elhanyagolható kötelezettsége a kapcsolattartás a fogyasztóvédelmi érdekképviseleti szervekkel, melynek eredménye, hogy a fogyasztói érdekek nagyobb hangsúllyal jelenhetnek meg a közösségi döntéshozatali mechanizmusban.

A fő szervekben végzett fogyasztópolitikai tevékenység mellett a közösségi fogyasztóvédelem érvényesítésének kiemelt szereplői a közösség igazgatási rendszerébe tagozódó, a bizottsági határozattal felállított Consumer Committee, valamint a szabványügyi eljárások során jelentős szerepet betöltő ANEC. E mellett szólnunk kell az általunk külön csoportba sorolt, lényegében nemzetközi fogyasztóvédelmi szervekről, amelyek részben vagy egészben a tagállamok területén működő nemzeti fogyasztóvédelmi érdekképviseleti szerveket tömörítik, s elsődleges céljuk a hatékony kommunikáció kiépítése az egyes tagállamok nemzeti szervei között, a nemzeti és közösségi szervek között, valamint a fogyasztók irányába. Ide tartoznak a teljesség igénye nélkül olyan régebben működő, illetve a közelmúltban kialakult szervek, mint a BEUC, a European Consumer Law Group, az ANEC, AEC.

2003. október 9-én elfogadott határozatával a Bizottság (2003/709/EC) felállította az Európai Fogyasztói Tanácsadó Csoportot, a Fogyasztói Tanács (Consumer Committee)⁴⁰ jogutódját, amely konzultatív szervként működik közre a közösségi szintű fogyasztóvédelemmel kapcsolatos ügyekben. Az Európai Fogyasztói Tanácsadó Csoportba az EU tagországai egy-egy képviselőt delegálnak, a tagjelölt országokhoz hasonlóan. A tagjelöltek képviselői a csatlakozást követően teljes jogú taggá válnak. A tagokat a Bizottság három évre nevezi ki.

Feladatai közé tartozik, hogy megfelelő szintű fórumot biztosítson az általános fogyasztói érdekeket érintő problémák megvitatására, véleményt nyilvánít, tanácsot és iránymutatást nyújt a Bizottságnak a fogyasztókat érintő jogszabályok kezdeményezése során. Ezen túl tájékoztatja a Bizottságot a tagállamok fogyasztóvédelmi politikájának fejlődéséről, valamint információs forrásként szolgál a nemzeti fogyasztóvédelmi szervezetek számára.

Az ANEC szervezetét 1995-ben hozták létre, fő célja, hogy közösségi szinten biztosítsa, hogy a szabványokat létrehozó egyes döntéshozatali mechanizmusok során a fogyasztói érdekek a lehető legteljesebb módon érvényesüljenek. Ennek keretében elsődleges feladatainak tekinti a fogyasztói érdekek képviseletét mind közösségi, mind tagállami szinten.

Az ANEC szervezeti struktúrájának csúcán a közgyűlés áll, amely az EU és az EFTA tagállamainak küldötteiből áll. Minden tagállam egy képviselőt delegál, akik mellett jelen vannak az Európai Közösség, és az EFTA Fogyasztóvédelmi Tanácsának képviselői. Az operatív irányítással kapcsolatos teendőket a közgyűlés tagjaiból választott kormányzótanács látja el. Az érdemi munka ún. munkacsoportokban, szám szerint jelenleg hét munkacsoportban folyik. A munkacsoportok tevékenységét a koordinációs csoport fogja össze és koordinálja.

A külön csoportba sorolt, ám jelentőségüket tekintve az előzőekben ismertetett szervektől semmivel sem elmaradó intézmények közül kiemelendő a BEUC, mint euró-

⁴⁰ A Consumer Committee-t a Bizottság a 2000. május 4-én elfogadott 2000/323/EC számú döntésével állította fel. Elsődlegesen konzultációs szerv, melynek feladata volt, hogy minden fogyasztóvédelmi politika tárgykörébe tartozó kérdés tekintetében közösségi szinten kommunikáljon. Szervezetét tekintve 20 tagból és 20 póttagból állt, akiket a Bizottság hároméves periódusra jelölt ki.

pai szintű fogyasztóvédelmi szervezet, mely 1962-től végzi magas szintű tevékenységét.⁴¹ A testület évente kétszer ülésezik.

A BEUC fő feladata, hogy az egyre elmélyülő és naptól napra fejlődő gazdasági integráció, az ezzel együtt kialakult egységes piac előnyeinek kihasználását a fogyasztók oldalán is maximalizálja. Ennek keretében a BEUC tagállamai célul tűzték ki, hogy fogyasztóvédelmi politikájukat együtt és lehetőleg egyöntetűen fejlesztve olyan környezetet valósítsanak meg, ahol a fent említett nyolc fogyasztói jog maradéktalanul érvényesül, s e mellett a hátrányos helyzetű fogyasztók – gyermekek, idősek, fogyatékosok – jogai sem szorulnak háttérbe.

Az 1957-ben alakult EURO COOP több mint 3200 nemzeti fogyasztóvédelmi érdekképviselőt tömörít, így közvetve jelenleg a közösség tizenöt tagállamának területén 19 000 fogyasztó, a csatlakozás előtt álló közép-, illetve kelet-európai országokban pedig körülbelül 2000 fogyasztó képviselőre hivatott.

Alapfeladata az információgyűjtés és információáramoltatás. Tevékenysége során a közösségi gazdaság- és fogyasztói politika fejlődéséről, eredményeiről összegyűjt minden olyan információt, amely a szervezet tagjai számára jelentőséggel bír, s az információkat áramoltatja a tagszervezetek között.

Az EURO COOP tevékenységét öt kiemelt terület köré csoportosítja, mint a fogyasztók tájékoztatásához és információhoz való jogának érvényesítése, az EURO COOP szerepének, befolyásának közösségi szintű erősítése, a kulturált és hatékony információcsere elősegítése, pontos és naprakész adatbank működtetése és érdekképviselő.

A European Consumer Law Group szervezet 1977 márciusában alakult Londonban azzal a céllal, hogy a fogyasztóvédelem elmélete és gyakorlata között tapasztalható szakadékot áthidalja, s megteremtse a két terület összefogásának lehetőségét. Tagjai olyan elméleti és gyakorlati szakemberek, akik a fogyasztóvédelemmel napi szinten, élethivatásként foglalkoznak. A fő szabály szerint az unió minden tagállama két fővel – egy elméleti és egy gyakorlati szakember – képviselteti magát.

Az 1999-ben felállított szervezet elsődleges célja, hogy az európai országok fogyasztóvédelmi szervezeteit összefogva a fogyasztók érdekeit a szociális és környezetvédelmi politika terén is maradéktalanul érvényesítse. Jelenleg 17 európai ország 33 fogyasztóvédelmi szervezete tevékenykedik az AEC keretein belül.

A fogyasztóvédelmi intézményrendszer rövid áttekintésének célja az volt, hogy rámutassunk arra, hogy a közösségi szintű erős fogyasztópolitikai érdekérvényesítéshez elengedhetetlen a magas szintű nemzeti fogyasztóvédelmi rendszer. Mint azt bemutattuk, a csatlakozást követően számos intézményben szükséges hazánk képviselőtét biztosítani, akár az állami intézményekből, akár a civil szervezetekből delegálva a képviselőket. Ez megkívánja, hogy kivétel nélkül minden szerv alkalmazottait folyamatosan képezve készüljön e valódi kihívást jelentő szerepre. Képzés szükséges mind idegen nyelvi, mind fogyasztóvédelmi jogi, közgazdasági és közösségi jogi ismeretekből. A képzés nemcsak azokat a munkatársakat érinti, akik effektíve képviselőként vesznek részt, hanem azokat is, akik itthon háttérmunkát végezve készítik elő a képviselőt.

E küszöbönálló feladatot felismerve kezdte meg például a felkészülést a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség, mely 2003. évben végzett tevékenységéről szóló beszámolójában⁴² részletesen kitért az elért eredményekre is. Jelen tanulmány keretében egy-két

⁴¹ A szervezetet alapító több mint harminc nemzeti fogyasztóvédelmi szervezet közel 20 európai országból került ki. Ezt a földrajzilag jelentős méretű reprezentativitását a szervezet a mai napig megőrizte.

⁴² Elérhető: http://www.gkm.hu/dokk/main/gkm/fogyasztovedelem/evcs_jel/fvf2003evijelentes.html. (2004. április 5.)

szemléletes példát kiragadva kívánjuk érzékeltetni, hogy a hatékony képviselőre való felkészülés megkezdődött.

Például 2003-ban az év első negyedében az FVF két munkatársa egy-egy hónapot dolgozott Drezdában a Szász Gazdasági és Munkaügyi Minisztériumban, ahol közvetlenül tapasztalatokat szereztek egy tagország fogyasztóvédelmi gyakorlati közigazgatási tevékenységéről.

A létszám bővítés során a pályázatok beérkezését követően megtörtént a felvételek előkészítése, a későbbiekben pedig a felvételi eljárásban való közreműködés és azok koordinálása.

Az oktatási és szakmai továbbképzési munka érdekében szakmai napot, illetve szakmai konferenciákat szerveztek az FVF és a területi felügyelőségek munkatársai részére. A magas szintű továbbképzési tevékenységet a számok és tényadatok is alátámasztják: oktatási és továbbképzési programokon az FVF részéről 142 fő, míg a területi felügyelőségeknek 582 fő munkatársa vett részt.

Továbbá a főfelügyelőségi és a területi felügyelőségek munkatársai nemcsak résztvevői az ismeretbővítésnek, személyzetfejlesztésnek, hanem oktatnak és vizsgáztatnak a felső- és középfokú intézményekben. Szakértői, szaktanácsadói feladatokat is vállalnak, végeznek.

4. Fogyasztóvédelmi politika alakulása Magyarországon

A fogyasztóvédelem állami irányításáért és a fogyasztóvédelmi politika kialakításáért felelős központi állami szerv a Gazdasági Minisztérium.

A gazdasági miniszter feladata a fogyasztóvédelmi politika koncepciójának kidolgozása, a megvalósítást szolgáló szervezeti és intézményi feltételek megtervezése, a fogyasztói jogok védelme és érvényesítése érdekében szükséges intézkedések kezdeményezése, illetőleg meghozatala.

A fogyasztóvédelem fejlődése szempontjából fontos állomásként a gazdasági miniszter előterjesztése nyomán a kormány 1036/1999. (IV. 21.) számú határozatával elfogadta a fogyasztóvédelmi politika első középtávú koncepcióját. A kormányhatározat kijelölte az 1999–2002 közötti időszak legfontosabb fejlődési célkitűzéseit. E prioritásokhoz csoportosítva rendelte a jogalkotó a különböző feladatokat. A prioritások között szerepelt a fogyasztók egészségének és biztonságának védelmét fokozandó egy hatékony piacfelügyeleti monitoring rendszer kiépítése. Az ún. Központi Piacfelügyeleti Információs Rendszer célja, hogy a piacon kínált veszélyes termékeket és szolgáltatásokat még a fogyasztóhoz kerülés előtt kiszűrje. A piacfelügyeleti rendszer korszerűsítése mellett prioritásként jelölte meg a fogyasztópolitika állami fogyasztóvédelmi rendszer működésének hatékonyabbá tételét, a jogorvoslati rendszer továbbfejlesztését, valamint a fogyasztóvédelmi oktatásnak és a civil szervezetek szerepének fejlesztését.

Az első fogyasztópolitika eredményeinek, illetve több területén sajnos sikertelenségének értékelését követően a kormányzat újabb középtávú fogyasztói politikai stratégiát dolgozott ki és fogadott el 2003–2006 időszakra vonatkozóan. A II. középtávú fogyasztói politikáról szóló 1012/2003. (II. 25.) korm. határozat a fogyasztói politika rendszerét és struktúráját tekintve harmonizál a 2002–2006 közötti időszakra elfogadott közösségi fogyasztói politikával, lebontva azt nemzeti célkitűzésekre.

A középtávú program két részre bontja a feladatokat. Egyrészt meghatározza a folyamatos szerepvállalást igénylő feladatokat, míg másodikként azon célkitűzéseket sorolja fel, melyek végrehajtásának határidejéül 2003. december 31-ét jelöli meg.

Az előbbi csoportba tartozó feladatok a fogyasztók életének, egészségének és biztonságának védelme, az érdekképviseleti szervek szerepének erősítése, a piacfelügyeleti

rendszer hatékonyságának javítása, a békéltető testületek tevékenységének fokozása, az oktatás javítása.

A második csoportba – vagyis a határidő kitűzése mellett szerepeltetett feladatok tekintetében – a jogalkotó rögzíti, hogy kiemelten szükségesnek tartja az elektronikus kereskedelemre vonatkozó szabályozási helyzet javítását és az „alternatív on-line vitarendezési módok” kialakítását. A kormányhatározat mellékletében felsorolt konkrét feladatok a közösségi fogyasztópolitika jelenleg hatályos hármás célkitűzésével megegyezően az egységesen magas szintű fogyasztóvédelem elérését, fogyasztói jogszabályok hatékony végrehajtását és a fogyasztói szervezetek bevonását tekinti a következő három évre szóló fogyasztóvédelmi politika alapcélkitűzéseinek.

5. A hátralévő feladatok – A fogyasztóvédelmi szabályozás jövője

Magyarországon a tanulmány megírásának időpontjában, azaz 2004. április elején a fogyasztóvédelmi jogharmonizáció a meglévő közösségi szabályok tekintetében **csaknem befejezettek tekinthető**. Ennek oka talán az, hogy a csatlakozási folyamat korai szakaszában a közösség több esetben erősen bírálta hazánkat a fogyasztópolitika kezdetleges helyzete és szabályozottsága miatt. A bírálatokat megfontolva, azokat szem előtt tartva a többéves folyamat eredményeként mintegy 50 új, illetve módosított jogszabály született és lépett életbe. Ezzel sikerült egy hatékony fogyasztóvédelmi rendszer anyagi jogi és részben eljárásjogi jogszabályi hátterét, valamint állami intézményrendszeri keretét megteremtteni.

A csatlakozásig hátralévő feladatok között szerepel meg a fogyasztóvédelmi törvény módosítása, amely már a parlamenthez benyújtásra került és elfogadásra vár. A módosítás a 2001-es új általános termékbiztonsági irányelvhez igazítja a hatályos szabályokat. Kiegészítésre kerülnek termékbiztonsági követelmények és gyártót terhelő kötelezettségek. A jogsértéstől eltöltő határozatokról szóló 98/27/EK irányelvben foglaltaknak megfelelően a fogyasztóvédelmi törvény szabályai kiegészülnek a fogyasztói ügyekben eljárásra jogosult szervezetek nyilvántartására vonatkozó szabályokkal. Módosulnak a címkézési szabályai annyiban, hogy a belső piacról származó országok tekintetében elégséges az Európai Unióra történő hivatkozás, ugyanakkor harmadik országból származó termék esetén fel kell tüntetni a származás országát. Változnak a használati és kezelési útmutatóval kapcsolatos szabályok. Érinti a módosítás a békéltető testületekre vonatkozó rendelkezéseket. Ennek keretében a békéltető eljárás kezdeményezése ingyenessé válik, kiteljesedik az elnök képviselői joga, valamint az illetékességi szabályok pontosításával egyidejűleg csak egy helyen kezdeményezhető eljárás.

A fogyasztóvédelmi jogalkotási feladatok között szerepel még azon szabályok megalkotása, amelyek segítségével a fogyasztóvédelmi társadalmi szervezetek az alternatív fogyasztói vitarendezési fórumok európai hálózatába, valamint az Európai Fogyasztói Központok Hálózatába European Extra-Judicial Network (EEJ-NET), European Consumer Centres (ECC-Net) csatlakozhassanak. Ez egyrészt jelenti a kapcsolattartó intézmény felállítását, másrészt a pénzügyi feltételek co-finanszírozás formájában történő biztosítását. Az intézményi feladatok között még meg kell említeni a Községi fogyasztóvédelmi konzultatív testületekben történő részvétel biztosítását. Ezek között kiemelt a Bizottság mellett működő Európai Fogyasztói Tanácsadó Csoport (European Consumer Consultative Group), amelybe való jelölési szabályokat a 2003/709/EC határozat szerint ki kell alakítani. Ugyancsak támogatandó a Tanács mellett működő Gazdasági és Szociális Bizottságban való fogyasztóvédelmi részvétel is.

A fent felsorolt csatlakozásig esedékes feladatok mellett továbbgondolást igényel a fogyasztóvédelmi szabályozás távlati fejlődése is. A fejlődést nagymértékben befolyásolja majd a tagállamkénti működéssel új szakaszba kerülő jogharmonizáció. A jogharmonizációs feladatok a csatlakozás után annyiban megváltoznak, hogy az unió tanácsában alakítólag részt veszünk a döntéshozatali tevékenységben is, tehát befolyásolhatjuk azoknak a közösségi normáknak a tartalmát, amelyhez a szabályainkat igazítani kell.

Ugyancsak alakítólag hat a fogyasztóvédelmi szabályozásra a polgári törvénykönyv jelenleg folyó rekodifikációja,⁴³ amely a fogyasztóvédelmi magánjog integrálását a Konceptió egyik alapelveként határozta meg. Ennek kapcsán eddig önálló törvényben, jogszabályban szabályozott jogintézménynek, szerződésfajták kerülhetnek be az új polgári törvénykönyvbe. (Ilyen például a termékfelelősségi szabályoknak vagy egyes új típusú fogyasztói szerződéseknek a Kódexbe történő integrálása.) Más jogintézmények esetében – pl. a jótállási szabályok vagy a fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeinek megtámadása – is lehetségesek további modernizációs, illetőleg a belső jogi harmonizáció érdekében szükséges kiigazítások. A rekodifikáció apropójául szolgálhat a fogyasztóvédelmi jogszabályok fogalmi rendszerének egységesítésére is.

⁴³ A Ptk. Konceptió 1003/2003. (I. 25.) kormányhatározattal történő elfogadásakor az új polgári törvénykönyv-tervezet elkészítésének határidejeként 2005. szeptember 30-át határozták meg.